

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

*Методичні рекомендації до проведення
практичних та семінарських занять для
студентів вищих навчальних закладів
напряму підготовки 6.010102 «Початкова
освіта»*

УДК 371.01
ББК 74.00

Методичні рекомендації до проведення практичних та семінарських занять з дисципліни «Теорія та методика виховання» для студентів вищих навчальних закладів напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта» / Укладач: М.В.Горват – Мукачево, 2016. – 73 с. (2,5 др.арк)

Відповідальний за випуск: зав.кафедри теорії та методики початкової освіти д.пед.н., проф. Товканець Г.В.

Обговорено на засіданні кафедри теорії та методики початкової освіти, протокол №11 від 02.02.2016 р.

Ухвалено науково-методичною радою МДУ, протокол №__ від

Рецензент: канд.пед.наук, доц.Швардак М.В.

Методичні рекомендації складені з метою надання допомоги студентам щодо організації і проведення практичних та семінарських робіт з дисципліни «Теорія та методика виховання». Зміст розроблених інструктажів спрямовує студентів на конкретні види діяльності, які передбачають набуття професійних навичок та умінь із майбутнім застосуванням їх під час педагогічної практики та у професійній діяльності.

Рекомендовано студентам педагогічних факультетів напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта» (ступінь «бакалавр»).

ISBN

УДК 371.01
ББК 74.00

© Горват М.В. 2016
© МДУ, 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
Загальні методичні рекомендації щодо організації семінарських, практичних занять студентів	7
Тема 1. Сутність процесу виховання. Процес виховання як система	7
Тема 2. Основні закономірності та принципи виховання	12
Тема 3. Методи виховання, їх класифікація та характеристика	16
Тема 4. Характеристика основних напрямів виховання: моральне, розумове	21
Тема 5-6. Характеристика основних напрямів виховання: трудове, естетичне, фізичне	29
Тема 7. Формування колективу, його вплив на виховання особистості. Педагогічне спілкування	35
Тема 8. Робота класовода	40
Тема 9. Місце та роль сім'ї у вихованні	44
ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	52
ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ	54
ГЛОСАРІЙ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ	67

Вступ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Теорія та методика виховання» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавр напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта» ступеня бакалавр.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є виховний процес у початковій школі.

Міждисциплінарні зв'язки: основи педагогіки, методики навчання предметів освітніх галузей початкової школи, психологія.

Трансформація суспільного устрою в Україні викликала зміни в культурі, освіті, духовному становленні підростаючого покоління, що вимагає переосмислення психолого-педагогічних ідей минулого у ракурсі попередження відхилень у формуванні особистості, подальшого вдосконалення методів, способів та засобів впливу на її свідомість. Сучасна загальноосвітня школа повинна сприяти відродженню духовності суспільства в цілому і кожної особистості зокрема, виховувати у школярів національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну, художньо-естетичну, громадянську, трудову, екологічну, фізичну культуру.

Курс «Теорія та методика виховання» має на *меті* дати студентам поняття про наукові основи виховання, його суть, принципи, зміст, форми і методи, а також про зміст роботи класного керівника, характеристику системи позакласної і позашкільної роботи, спільної виховної діяльності школи і сім'ї.

Завданням курсу є:

- навчити орієнтуватися в закономірностях та принципах процесу виховання;
- опанувати знаннями про різні форми, методи, засоби виховання;
- розвинути практичні вміння, що забезпечують творчість та ініціативу в різних видах виховної діяльності.

Програма з теорії виховання передбачає оволодіння студентами такими **знаннями**:

- предметом, основними поняттями теорії виховання, сучасними тенденціями виховання;
- змістом виховання, його основними напрямками;
- особливостями виховного процесу, його закономірностями та принципами;
- методами та організаційними формами виховної роботи, їх класифікацією та характеристиками;
- особливостями взаємодії школи та сім'ї.

уміннями:

- аналізувати педагогічну літературу;
 - виявляти суттєві ознаки виховного процесу;
 - застосовувати відповідно до умов виховного процесу різні методи та організаційні форми виховання;
 - моделювати та аналізувати різні виховні заходи;
- вміти організувати різні форми взаємодії з батьками вихованців.

Сучасний етап розвитку людської цивілізації посилює вимоги до наукової компетентності фахівця з вищою освітою. Він повинен уміти творчо мислити, самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися у бурхливому потоці наукової інформації. Необхідність підвищення рівня наукової підготовки є характерною ознакою сьогодення і в галузі професійної педагогічної діяльності. Безперечно, вивчення педагогіки у вищій школі забезпечить науковий підхід до сучасного навчального процесу, визначить його закономірності, а також виявить найбільш оптимальні форми, методи, засоби навчання і виховання особистості у вищій школі. З цією метою розроблені методичні рекомендації із теорії і методики виховання, призначений для бакалаврів, які вивчають основні проблеми організації та проведення навчально-виховного процесу у вищій школі на сучасному етапі розвитку українського суспільства і спільного європейського освітнього простору. У методичних рекомендаціях (посібнику) зроблено спробу за допомогою опорних понять подати нормативний курс з теорії та методики

виховання у формі різноманітних завдань, а саме питань для обговорення, педагогічних задач, питань для самоконтролю, практичних завдань.

Методичні рекомендації містять завдання, перелік педагогічних джерел і додатки, які, на нашу думку, допоможуть студентам ступеню бакалавр опанувати курс «**Теорія і методика виховання**». До того ж, значна частина завдань зорієнтована на самоосвіту і самовдосконалення майбутніх вчителів, на поглиблення знань з теорії виховання.

Загальні методичні рекомендації щодо організації семінарських, практичних занять студентів

Практичне заняття № 1.

Тема. Сутність процесу виховання. Процес виховання як система

Мета: оволодіти знаннями про процес виховання, його структуру, проаналізувати етапи процесу виховання, розглянути структуру процесу виховання; донести до студентів відомості концепції національного процесу виховання.

Основні поняття:

Виховання, процес виховання, свідомість, навичка, звичка, національне виховання, самовиховання, перевиховання.

Знати:

- основні поняття теми;
- структура процесу виховання;
- етапи процесу виховання;
- державні документи, в яких відображено мету і завдання виховання.

Вміти:

- визначити основні поняття теми;
- виділити основні завдання виховної діяльності;
- основні положення державних документів.

Література:

1. Бабанский Ю.К. Комплексный подход к воспитанию школьников / Ю.К. Бабанский, Г.П. Победоносцев – М., 1980. – 560 с.
2. Волкова Н.П. Педагогіка /Н.П. Волкова – Київ.: «Академія», 2012. – 616 с.
 3. Державні стандарти загальної початкової освіти в Україні //Початкова школа – 2011. – №7
 4. Закон України «Про освіту» // Освіта – 1996. – №21 серпня.
 5. Концепція національного виховання // Початкова школа – 1995. – № 2. – С. 48-52.

6. Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання/ М.Г. Стельмахович – Івано-Франківськ, 1996. – 179с.
7. Фізеші О.Й. Педагогіка: основи педагогіки, дидктика, теорія та методика виховання, школознавство / О.Й. Фізеші – К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 390с.
8. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.М. Фіцула – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. – 560 с.
9. Фіцула М.М. Педагогічні проблеми перевиховання учнів / М.М. Фіцула – Тернопіль, 1999. – 192 с.

Інтернет-ресурси

1. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/24565/, вільний. – Назва з екрана.

Обладнання: схеми.

План заняття

1. Виховання як процес цілеспрямованого формування особистості.
 2. Специфіка процесу виховання та їх суперечності.
 3. Цілі виховання
4. Закономірності процесу виховання та їх характеристика.
 1. **Навчально-дискусійна частина**
 1. Від яких чинників залежить процес виховання?
 2. Що є рушійною силою процесу виховання?
 3. В чому полягає суть процесу виховання?
 4. Що повинен враховувати педагог здійснюючи виховний вплив на учнів?
 5. Що таке закономірності виховання?
 2. **Практична частина.**
 1. *Обговорення проблемного питання за темою заняття*
Мета виховання в сучасному суспільстві, її актуальність і реальність.

Питання для обговорення:

- В яких державних документах відображено сучасну мету виховання?
 - Як сформульована мета виховання?
- Порівняйте формулювання мети виховання в різних джерелах.
- Визначте основні завдання виховання в сучасному суспільстві.
- Чи можна відносити народні поради щодо виховання до закономірностей виховного процесу? Які саме?
 - Обґрунтуйте взаємозв'язок закономірностей виховання.
 - Чому свідомість людини, як компонент процесу виховання, відіграє провідну роль у її діяльності і поведінці?
 - Чому виховання є процесом довготривалим?
 - Чому в процесі виховної роботи у школі подолання формалізму є першочерговим завданням?
 - Якими, на Вашу думку новими, нестандартними шляхами можна підвищити ефективність процесу виховання?

2. Виконання практичної частини заняття. Робота з першоджерелами

1. Завдання для студентів: заповнити таблицю.

Таблиця 1.1

Нормативно-правова база мети виховання

Назва документу	Мета виховання	Завдання виховання
Конституція України		
Державний стандарт початкової загальної освіти		
Закон України «Про освіту»		
Закон України «Про загальну середню освіту»		
Концепція національного виховання		
Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів		

Аналіз виконаної роботи.

3.Розв'язування педагогічних задач

Задача№1

У початкових класах однієї зі шкіл класними керівниками було проведене анкетування щодо визначення ідеалу учні. Результати опитування засвідчили, що значна частина школярів (70%) мають суперечливе бачення свого ідеалу.

Разом з тим, на питання «Ваш улюблений герой, взірець, ідеал?», вони назвали героїв телесеріалів (35%), сильну особистість (30%), героїв мультфільмів (20%), героїв літературних творів (10%).

Водночас, діти зазначили, що духовних і моральних якостей їм допомагають набути батьки, родичі, друзі, вчителі. Отримані тенденції співпадають з результатами наукових досліджень.

Розкрийте суперечності морального виховання учнів і пов'язані з ними недоліки у їх духовному розвитку. Назвіть доцільні методи і прийоми морального виховання щодо формування гуманістичного ідеалу дітей.

Задача№2

На зборах батьків учнів 4-го класу класний керівник, вчителька української мови та літератури, говорила про те, що сім'я – це природне і найбільш стійке утворення суспільства, яке втілює в собі найважливіші ознаки свого народу. Її підтримала мати Романа В. «Українська родина, – казала вона, – має пильно зберігати українську мову, традиції, своєрідність, національність, працелюбність, честь і гідність українського народу». На що один з батьків відповів: «Немає ніякого національного виховання, потрібно виховувати просто порядну людину».

Проаналізуйте дану ситуацію. Які засоби національного виховання може застосовувати класний керівник у роботі з молодшими школярами? Запропонуйте методи та форми переконання батьків щодо необхідності національного виховання? Які педагогічні рекомендації можна надати батькам щодо патріотичного виховання їхніх дітей?

IV. Підведення підсумків практичного заняття.

Методичні поради студенту при підготовці до практичного заняття

1. Опрацюйте матеріал лекції. Визначить ключові поняття, їх визначення запишіть у педагогічний словник.
2. Прочитайте документи згідно плану. Підкресліть олівцем мету і завдання виховання в кожному з вказаних джерел.
3. Порівняйте їх звучання.
4. Підготуйтеся до заповнення таблиці, користуючись додатковою літературою.
5. Зробіть висновок щодо сучасного звучання мети виховання в Україні.

Запитання для контролю знань студентів

1. Що означає поняття «процес виховання»?
2. Від яких чинників залежить процес виховання?
3. Що є рушійною силою процесу виховання?
4. В чому полягає суть процесу самовиховання?
5. За яких умов процес самовиховання може здійснюватись успішно?
6. В чому полягає суть процесу перевиховання?
7. Які категорії дітей та підлітків підлягають перевихованню?
8. Що повинен враховувати педагог здійснюючи виховний вплив на учнів?
9. Що передбачає удосконалення виховного процесу у школі?
10. Що таке закономірності виховання?

Практичне заняття № 2.

Тема. Основні закономірності та принципи виховання

Мета вивчення: оволодіти знаннями про закономірності та принципи виховання.

Основні поняття: закономірності виховання, принципи виховання.

Знати:

- основні поняття теми;
- поняття «закон»;
- «закономірність виховання»;
- «принципи виховання»;
- «правила виховання»;
- класифікацію принципів виховання, їх характеристику.

Вміти:

- визначити основні поняття теми;
- розкривати зміст принципів виховання;
- з метою формування гнучкості власного професійного мислення вміти визначати закономірності і принципи виховання при аналізі педагогічних задач;
- визначати шляхи реалізації принципів виховання в конкретних ситуаціях, перебудовувати виховний вплив на учнів у ході виховної роботи з урахуванням вимог принципів виховання, динамічності виховного процесу.

Література:

1. Бабанский Ю.К. Комплексный подход к воспитанию школьников / Ю.К. Бабанский, Г.П. Победоносцев – М., 1980. – 560 с.
2. Волкова Н.П. Педагогіка / Н.П. Волкова – Київ.: «Академія», 2012. – 616 с.
3. Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання / М.Г. Стельмахович – Івано-Франківськ, 1996. – 179 с.
4. Фізеші О.Й. Педагогіка: основи педагогіки, дидактика, теорія та методика виховання, школознавство / О.Й. Фізеші – К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 390с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.М. Фіцула – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. – 560 с.

6. Фіцула М.М. Педагогічні проблеми перевиховання учнів / М.М. Фіцула – Тернопіль, 1999. – 192 с.

Інтернет-ресурси

1. Основні закономірності і принципи виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pidruchniki.com/1795072635021>, вільний. – Назва з екрана

2. Характеристика принципів виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eduknigi.com/ped_view.php?id=253, вільний – Назва з екрана

Обладнання: схеми, таблиці.

План заняття

1. Закономірності процесу виховання та їх характеристика.
2. Принципи процесу виховання.
3. Характеристика принципів виховання.

1. Навчально-дискусійна частина

1. Які ви знаєте загальні педагогічні принципи виховання.
2. Запишіть в зошити для практичних робіт принципи виховання, які сформульовані у Концепції національного виховання.
3. Запишіть в зошити для практичних робіт принципи виховання за Основними орієнтирами виховання учнів 1-11 класів.
4. Встановіть між ними відповідність.
5. Розкрийте зміст принципів виховання, обґрунтуйте їх взаємозв'язок.

2. Практична частина.

1. Обговорення проблемного питання за темою заняття: закономірностей і принципів виховання у процесі виховання.

Питання для обговорення:

- Реалізація принципів виховання у сучасній школі.
- На конкретних прикладах охарактеризуйте шляхи реалізації принципів виховання.

- Чи можна відносити народні поради щодо виховання до закономірностей виховного процесу? Які саме?

2. Виконання практичної частини заняття.

При розв'язанні педагогічних задач визначити закономірність, рушійну силу процесу виховання, принцип виховання, його реалізація чи порушення, шляхи його реалізації, сформулюйте правила.

Розв'язування педагогічних задач

Задача №1

Олена К. постійно порушувала встановлений у школі порядок. Виправдовувалась, обманювала. Але у неї було одне постійне захоплення – любила і вміла в'язати. На цьому педагог і побудував її перевиховання. Олені було доручено організувати у школі гурток в'язання. Дорученням вона пишалася, почувала себе в дитячому колективі і вагоміше, і помітніше. А це зобов'язувало її до кращої поведінки.

Задача №2

Вітя К. завдавав багато клопоту класному керівникові та класу. Одного разу класний керівник звернувся до нього з проханням розвідати, де можна зібрати металевий брухт, поміркувати, як це краще зробити, скомплектувати бригади. Учень розпалився – його пропозиції були слухними, дії впевненими. За три години клас упорався із завданням і зайняв перше місце. Коли від імені класу Віті оголосили подяку, всі стояли струнко. Потім почали аплодувати. «У цей час я був зламаний. Захотілося робити добрі справи з усіма і для всіх», – зізнався Віктор на випускному вечорі.

3. Аналіз виконаної роботи.

IV. Підведення підсумків практичного заняття.

Методичні поради студенту при підготовці до практичного заняття

1. Опрацюйте матеріал лекції. Визначить ключові поняття, їх визначення запишіть у педагогічний словник.
2. Вивчить тему «Принципи виховання».
2. Складіть опорний конспект до питання: «Характеристика принципів виховання. Шляхи реалізації принципів виховання».
3. Складіть таблицю «Принципи виховання»:

Таблиця 1.2

Принципи виховання

Загально педагогічні принципи виховання	За Концепцією національного виховання	За Основами виховання

4. Перегляньте приклади, які ви дібрали під час виконання самостійної роботи. Підготуйте яскраві приклади для аналізу на занятті.

Запитання для контролю знань студентів

1. У чому полягає сутність основних закономірностей навчання.
2. Доведіть єдність і взаємозв'язок принципів навчання.
3. Яка відмінність між поняттями «принцип навчання» і «правило навчання»?
4. Як реалізується у навчанні єдність теорії і практики?
5. Які з наведених умов відповідають принципу науковості навчання?
 - а) відповідність обсягу і ступеню складності матеріалу, що вивчається, віку учнів;
 - б) відповідність змісту навчання рівню сучасної науки;

в) встановлення на уроці змістового центру матеріалу, що вивчається;

г) формування позитивного ставлення до матеріалу, що вивчається;

г) постійний контроль за якістю засвоєння знань.

6. Розкрийте зміст принципів виховання:

- цілеспрямованість;
- зв'язок з життям;
- єдність свідомості і поведінки;
- виховання в праці;
- виховання особистості в колективі;
- поєднання педагогічного керівництва з ініціативою і самодіяльністю учнів;
- повага до особистості вихованця з розумною вимогливістю до нього;
- індивідуальний підхід;
- наступність;
- єдність педагогічних вимог школи, сім'ї і громадськості.

7. Охарактеризуйте принципи виховання визначені концепцією національного виховання:

- народність;
- природовідповідність;
- гуманізація;
- демократизація;
- етнізація.

8. Обґрунтуйте, що загальні принципи виховання включають в себе і принципи педагогіки і народознавства.

Практичне заняття № 3

Тема. Методи виховання, їх класифікація та характеристика.

Мета: дати уявлення про класифікацію методів виховання, встановити характер взаємозв'язку між ними; проаналізувати шляхи вдосконалення методів виховання, застосування їх при розв'язуванні педагогічних ситуацій, а також формувати навички

аналізу, уміння порівнювати, узагальнювати, робити самостійні висновки. Основні поняття: закономірності виховання, принципи виховання.

Знати:

- сутність методів, прийомів, засобів виховання,
- характеристику окремих методів,
- праці видатних педагогів та їх поради до використання методів виховання в початковій школі.

Вміти:

- при плануванні і проведенні виховної роботи вміти добирати методи, прийоми, засоби виховання, з метою забезпечення реалізації основних функцій виховання,
- вміти творчо використовувати педагогічну спадщину.

Література:

1. Бабанский Ю.К. Комплексный подход к воспитанию школьников / Ю.К. Бабанский, Г.П. Победоносцев – М., 1980. – 560 с.
2. Волкова Н.П. Педагогіка /Н.П. Волкова – Київ.: «Академія», 2012. – 616 с.
3. Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання/ М.Г. Стельмахович– Івано-Франківськ, 1996. – 179 с.
4. Фізеші О.Й. Педагогіка: основи педагогіки, дидактика, теорія та методика виховання, школознавство / О.Й. Фізеші – К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 390с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти М.М. Фіцула – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. – 560 с.
6. Фіцула М.М. Педагогічні проблеми перевиховання учнів М.М. Фіцула – Тернопіль, 1999. – 192 с.

Інтернет-ресурси

1. Лекції з педагогіки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pidruchniki.com/17000308/pedagogika>, вільний – Назва з екрану.

2. Методи виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studentam.net.ua/content/view/2241/97/>, вільний – Назва з екрану.

Обладнання: схеми, таблиці.

План заняття

1. Що слід розуміти під методами виховання?
2. Які загальні функції виконують методи виховання?
3. Як здійснюється вибір методів?
4. Розкрийте проблему вибору методів виховання.
5. Розкрийте суть комплексного застосування методів виховання.
6. Назвіть видатних педагогів, які працювали над питанням: «Методи і форми виховання».
7. Дайте характеристику поглядів видатного педагога на методи виховання за планом.

1. Навчально-дискусійна частина

1. Що слід розуміти під методами виховання?
2. Які загальні функції виконують методи виховання?
3. Як здійснюється вибір методів?
4. Розкрийте проблему вибору методів виховання.
5. Розкрийте суть комплексного застосування методів виховання.
6. Назвіть видатних педагогів, які працювали над питанням: «Методи і форми виховання».
7. Дайте характеристику поглядів видатного педагога на методи виховання за планом:
 - видатний педагог (прізвище, ім'я, по батькові);
 - назвіть праці, в яких педагоги розкрили свої погляди на методи виховання;
 - назвіть, які методи виховання рекомендує використовувати;
 - дайте характеристику окремих методів виховання з педагогічної спадщини обраного вами педагога;

- наведіть приклади використання окремих методів виховання з педагогічної спадщини обраного вами видатного педагога;

- зробіть порівняльний аналіз поглядів обраних вами педагогів на використання окремих методів виховання;

- сформулюйте рекомендації обраного вами педагога на використання методу виховання (за вибором студента);

- проілюструйте використання настанов видатних педагогів в практиці сучасної школи.

2. Практична частина.

1. Обговорення проблемного питання за темою заняття: закономірностей і принципів виховання у процесі виховання.

Питання для обговорення:

1. Чому методи заохочення, покарання називають методами стимулювання.

2. Чому О.Вишневський назву методів заохочення і покарання вважає недоцільною у сучасній педагогіці.

3. Шляхом спостереження за роботою куратора визначте, які методи виховання він використовує найчастіше і які з них найбільш ефективні.

2. Виконання практичної частини заняття.

При розв'язанні педагогічних задач визначити закономірність, рушійну силу процесу виховання, принцип виховання, його реалізація чи порушення, шляхи його реалізації, сформулюйте правила.

Розв'язування педагогічних задач.

Задача №1

Олена К. постійно порушувала встановлений у школі порядок. Виправдовувалась, обманювала. Але у неї було одне постійне захоплення – любила і вміла в'язати. На цьому педагог і побудував її перевиховання. Олені було доручено організувати у школі гурток в'язання. Дорученням вона пишалася, почувала себе в дитячому колективі і вагоміше, і помітніше. А це зобов'язувало її до кращої поведінки.

Задача №2

Вітя К. завдавав багато клопоту класному керівникові та класу. Одного разу класний керівник звернувся до нього з проханням розвідати, де можна зібрати металевий брухт, поміркувати, як це краще зробити, скомплектувати бригади. Учень розпалився – його пропозиції були слухними, дії впевненими. За три години клас упорався із завданням і зайняв перше місце. Коли від імені класу Віті оголосили подяку, всі стояли струнко. Потім почали аплодувати. «У цей час я був зламаний. Захотілося робити добрі справи з усіма і для всіх», – зізнався Віктор на випускному вечорі.

3. Аналіз виконаної роботи.

IV. Підведення підсумків практичного заняття.

Методичні поради студенту при підготовці до семінарського заняття

1. Повторіть тему «Методи і форми виховання».
2. Познайомтеся з вказаною літературою.
3. Визначить, за вибором два педагога, з педагогічною спадщиною яких ви будете знайомитись.
4. Опрацюйте питання: Видатні педагоги про методи виховання, зробивши дослідження за сторінками посібників з історії педагогіки, за підручниками педагогіки.
5. Складіть тези з праць видатних педагогів згідно плану семінарського заняття.
6. Зробіть висновок про можливості використання педагогічної спадщини видатних педагогів при використанні методів виховання в сучасній школі.

Запитання для контролю знань студентів

1. Розкрийте суть педагогічного терміну «Методи виховання особистості». Та обґрунтуйте їх роль у виховному процесі.
2. Проаналізуйте різні підходи до класифікації особистості.

3. Дайте мотиваційну оцінку застосування методу вправ у процесі виховання.
4. Які методи виховання належать до групи методів формування свідомості.
5. Які методи виховання належать до групи методів організації діяльності.
6. Які методи виховання належать до групи методів стимулювання.
7. Які методи виховання належать до групи методів самовиховання.

Практичне заняття № 4.

Тема: Характеристика основних напрямів виховання: моральне, розумове.

Мета вивчення: сприяти засвоєнню студентами понять «розумове виховання», «пізнавальні інтереси», «культура розумової праці», «моральне виховання», «мораль», а також ознайомити їх з різними чинниками впливу на розвиток пізнавальних інтересів школярів та моральність; формувати вміння студентів моделювати, конструювати, організовувати, відбирати оптимальні форми та методи роботи класного керівника з розвитку пізнавальних інтересів школярів та моральних якостей особистості з урахуванням конкретних умов і вікових особливостей.

Основні поняття: мораль; моральність; моральне виховання; моральні почуття; моральні переконання; моральна свідомість; моральні звички; моральна спрямованість; моральний вчинок; моральна поведінка; моральний ідеал; цілі, зміст та методи морального виховання, розумове виховання; пізнавальний інтерес; культура розумової праці.

Знати:

- поняття «розумове виховання», «пізнавальні інтереси», «культура розумової праці»;
- завдання, суть, місце в системі формування різнобічно розвиненої особистості;
- шляхи розв'язання завдань розумового виховання в педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського;

- погляди видатних педагогів на суть, завдання та зміст морального виховання;
- місце в системі формування особистості;
- шляхи і засоби розв'язання завдань морального виховання.

Вміти:

- вміти добирати методи, засоби, форми розв'язання завдань розумового виховання з врахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів;
- працювати з першоджерелами;
- використовувати настанови видатного педагога;
- вивчати педагогічну спадщину видатних педагогів;
- реалізовувати їх ідеї в системі морального виховання молодших школярів.

Література:

1. Бабанский Ю.К. Комплексный подход к воспитанию школьников / Ю.К. Бабанский, Г.П. Победоносцев – М., 1980. – 560с.
2. Волкова Н.П. Педагогіка /Н.П. Волкова – Київ.: «Академія», 2012. – 616 с.
3. Державні стандарти загальної початкової освіти в Україні // Початкова школа – 2011. – №7.
4. Закон України «Про освіту» // Освіта. – 1996. -№ 21 серпня.
5. Концепція національного виховання // Початкова школа – 1995. - № 2. – С. 48-52.
6. Фізеші О.Й. Педагогіка: основи педагогіки, дидактика, теорія та методика виховання, школознавство / О.Й. Фізеші – К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 390с.
7. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.М. Фіцула – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. – 560 с.
8. Фіцула М.М. Педагогічні проблеми перевиховання учнів / М.М. Фіцула – Тернопіль, 1999. – 192 с.

Інтернет-ресурси

Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/24565/, вільний. – Назва з екрана.

1. Моральне виховання в історії педагогічної науки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sportpedagogy.org.ua/>, вільний. – Назва з екрану
2. Моральне виховання особистості в педагогічній спадщині Василя Сухомлинського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yrok.net.ua/publ>, вільний. – Назва з екрану
3. Педагогічна система А.С. Макаренка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lubbook.net/book_228_glava_41, вільний. – Назва з екрану
4. Педагогічні погляди видатних представників української просвіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/19740704/pedagogika>, вільний. – Назва з екрану
5. В.О. Сухомлинський про розумове виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/18041204/pedagogika/suhomlinskiy_pro_rozu_move_vihovannya, вільний. – Назва з екрану
6. В.О. Сухомлинський про розумове виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ocvita.in.ua/index.php?option>, вільний. – Назва з екрану

Обладнання: схеми.

План заняття

1. Завдання розумового виховання школярів.
2. Сутність пізнавального інтересу.
3. Вікова динаміка інтересів школярів.
4. Основні шляхи та форми позакласної роботи, спрямованої на розвиток пізнавальних інтересів.
5. Основні поняття з питань морального виховання. Моральне виховання у сучасних умовах.
6. Основні цілі, завдання та напрямки морального виховання.
7. Психолого-педагогічні основи моральної поведінки.
8. Зміст морального виховання у сучасній школі.

9. Форми та методи роботи вчителя-вихователя з морального виховання.
10. Використання методів народної педагогіки у моральному вихованні школярів.

1. Навчально-дискусійна частина

1. Від яких чинників залежить процес виховання?
2. Що є рушійною силою процесу виховання?
3. В чому полягає суть процесу виховання?
4. Що повинен враховувати педагог здійснюючи виховний вплив на учнів?
5. Що таке закономірності виховання?

2. Практична частина.

*1. Обговорення проблемного питання за темою заняття
Мета виховання в сучасному суспільстві, її
актуальність і реальність.*

Питання для обговорення:

- Який зв'язок існує між розумовим вихованням і розвитком особистості людини?
- Що є загального та специфічного у поняттях «освіта» та «розумове виховання»?
- Що Ви розумієте під поняттям «культура розумової праці»?
- Чим відрізняється пізнавальний інтерес від цікавості?
- Проаналізуйте способи формування пізнавального інтересу.
- Назвіть основні шляхи розумового виховання у процесі навчання дитини у школі?
- Охарактеризуйте основні позаурочні форми роботи щодо розумового виховання школярів.
- Порівняйте поняття «мораль» та «моральність». Назвіть спільні та відмінні риси.
- Дайте характеристику основних понять морального виховання.

- Покажіть взаємозв'язок моральних почуттів і морального вчинку, звички та поведінки.
- Покажіть взаємозв'язок моральної поведінки і моральних переконань.
- Виділіть складові морального вчинку.
- Проаналізуйте технологію морального виховання.
- Порівняйте концептуальний і реальний ідеали особистості.
- Поясніть роль ідеалу для становлення моральності особистості.
- Розробіть власний ідеал, на основі якого Ви здійснюватиме моральне виховання.
- Зробіть висновок щодо застосування морального ідеалу залежно від віку дитини.
- Перерахуйте основні форми морального виховання.
- Назвіть закономірності морального виховання.

2. Виконання практичної частини заняття. Робота з першоджерелами

1. Скласти анотацію до праці В.О.Сухомлинського «Серце віддаю дітям».
2. Заповніть таблицю: «Видатні педагоги про моральне виховання»

Аналіз виконаної роботи.

3. Розв'язування педагогічних задач

Педагогічні задачі

Задача №1

Йде урок літературного читання. Учитель цікаво розповідає про події, зачитує учням уривки з книг, що викликають у них великий інтерес. Педагог рекомендує школярам прочитати книги, з яких він цитував уривки, і диктує для запису в зошитах назви книжок. У цей час учень піднімає руку:

- Слухаю тебе, - говорить вчитель.
- А ось ще одна цікава книга... - каже учень.
- Сідай і помовч, - відказав учитель.

Проаналізуйте ситуацію, що склалася на уроці. Обґрунтуйте педагогічну позицію Ваше ставлення до застосованих учителем методів.

Задача №2

Першокласниця розповідає мамі про свої невдачі: «Мені у садочку було краще, ніж зараз. Я стараюся на уроках, а Марія Василівна ставить мені все «три» та «три». Моя подруга одержує «добре» та «відмінно» і сміється надімною. Хіба вона справжня подруга? Мамо, не подобається мені у школі...»

Чим можна пояснити втрату інтересу до навчання у дівчинки? Назвіть педагогічно доцільні методи роботи вчителя, спрямовані на розвиток пізнавальних інтересів.

Задача №3

Борис, учень 4 класу, вчився добре, користувався авторитетом серед учнів. Дружив вибірково, завжди тільки з цікавими, допитливими дітьми.

Одного разу класний керівник почув фразу, сказану Борисом: «Вчитель мене цікавить постільки, поскільки він мені щось дає...» Побачивши класного керівника, Борис замовк, а потім навіть вибачився.

Проаналізуйте ситуацію. Як слід реагувати класному керівникові на слова свого вихованця? Які прорахунки у моральному вихованні юнака Ви помітили? Обґрунтуйте шляхи формування моральних переконань учнів.

IV. Підведення підсумків практичного заняття.

Методичні поради студенту при підготовці до практичного заняття

1. Скориставшись інтернет-джерелами, підготуйте загальну характеристику поглядів В.О. Сухомлинського на розумове виховання і розумовий розвиток молодших школярів.
2. Перечитайте книгу В.О. Сухомлинського «Серце віддаю дітям», визначте основні думки – відповіді на пункти плану.

3. Запишіть тези.

Записати роботу у такому вигляді:

- Автор статті.

- Назва статті.

- Тези записувати у лапках.

- Якщо основна думка висловлюється не на початку речення, використовуйте три крапки і пишiть з маленької букви.

- Якщо основна думка переривається вставними словами або реченнями, які не мають суттєвого значення, їх випускають і замість них ставлять три крапки, далі продовжують писати з маленької букви.

- Висновки.

1. Прочитайте складені тези, підкресліть ключові думки.

2. Складіть рекомендації молодому вчителю «Розумове виховання молодшого школяра» тезами з праці В.О.Сухомлинського.

3. Підготуйте педагогічні знахідки для практики за сторінками праці «Серце віддаю дітям».

4. Складіть таблицю: «Видатні педагоги про моральне виховання»

Таблиця 1.3

Видатні педагоги про моральне виховання

Прізвище, ініціали педагога	Назви праць	Сторінки тез

Запитання для контролю знань студентів

1. Перерахуйте основні напрями виховання.

2. Визначте специфічні завдання розумового виховання.

3. Обґрунтуйте важливість розвитку мислення і різних його видів.

4. Доведіть необхідність формування в учнів культури розумової праці.

5. Які вміння входять до культури розумової праці?
6. Чому у системі розумового виховання важливе місце займає мовна культура учнів?
7. Охарактеризуйте сутність та зміст морального виховання у національній школі.
8. Розкрийте зміст системи моральних цінностей.
9. Зробіть висновок з порівняння поглядів К.Д. Ушинського з сьогоденням школи про те, чи повною мірою ХХІ століття реалізувало творчу спадщину видатного педагога та з якими поглядами К.Д. Ушинського ви не можете погодитися, виходячи із завдань морального виховання, які стоять перед сучасною школою.
10. Складіть тези, які дозволяють розкрити погляди А.С. Макаренка на моральне виховання.
11. Зробіть висновок з порівняння поглядів А.С. Макаренка на моральне виховання з сьогоденням школи про те, чи повною мірою ХХІ століття реалізувало творчу спадщину видатного педагога та з якими поглядами А.С. Макаренка ви не можете погодитися, виходячи із завдань морального виховання, які стоять перед сучасною школою.
12. Складіть тези, які дозволяють розкрити погляди В.О. Сухомлинського на моральне виховання.
13. Зробіть висновок з порівняння поглядів В.О. Сухомлинського з сьогоденням школи про те, чи повною мірою ХХІ століття реалізувало творчу спадщину видатного педагога та з якими поглядами В.О. Сухомлинського ви не можете погодитися, виходячи із завдань морального виховання, які стоять перед сучасною школою.
14. Опрацювавши літературу, зробіть висновок хто з вітчизняних педагогів ХХ - ХХІ століття працює над проблемою морального виховання.

Практичне заняття № 5-6.

Тема: Характеристика основних напрямів виховання: трудове, естетичне, фізичне.

Мета вивчення: сформувати у студентів розуміння сутності та основних завдань естетичного, трудового та фізичного виховання учнівської молоді у сучасній школі; сприяти виробленню у них необхідних професійних умінь та навичок організації і здійснення навчально-виховної роботи з питань естетичного виховання.

Основні поняття: трудове виховання; трудове навчання; суспільно-корисна праця; економічна освіта; економічне виховання; естетика; естетичне виховання; форми естетичного виховання; методи естетичного виховання; фізична культура, спорт, здоров'я, здоровий спосіб життя, рухова активність, життєдіяльність, працездатність, фізичне навантаження.

Знати:

- місце естетичного, трудового та фізичного виховання в системі формування особистості,
- завдання та зміст; шляхи, засоби і методи естетичного, трудового та фізичного виховання учнів молодшого шкільного віку.

Вміти:

- вміти добирати методи, засоби, форми розв'язання завдань естетичного, трудового та фізичного виховання з врахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів;
- працювати з першоджерелами;
- використовувати настанови видатного педагога;
- вивчати педагогічну спадщину видатних педагогів;
- реалізовувати їх ідеї в системі естетичного, трудового та фізичного виховання молодших школярів.

Література:

1. Бабанский Ю.К. Комплексный подход к воспитанию школьников / Ю.К. Бабанский, Г.П. Победоносцев – М., 1980. – 560 с.
2. Волкова Н.П. Педагогіка /Н.П. Волкова – Київ.: «Академія», 2012. – 616 с.

3. Державні стандарти загальної початкової освіти в Україні // Початкова школа – 2011. – №7.
4. Закон України «Про освіту» // Освіта. – 1996. - 21 серпня.
5. Концепція національного виховання // Початкова школа – 1995. - № 2. - С. 48-52.
6. Фізеші О.Й. Педагогіка: основи педагогіки, дидактика, теорія та методика виховання, школознавство / О.Й. Фізеші – К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 390с.
7. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.М. Фіцула – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. – 560 с.
8. Фіцула М.М. Педагогічні проблеми перевиховання учнів / М.М. Фіцула – Тернопіль, 1999. – 192 с.

Інтернет-ресурси

1. Педагогіка у запитаннях і відповідях [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/pedagogika/tetichne_vihovannya, вільний. – Назва з екрана.
2. Розділ 9. Естетична культура - § 3. Естетичне виховання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uristinfo.net/uchebnye-materialy>, вільний. – Назва з екрана.
3. Художньо-естетичне виховання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://school54.oitc.ch/index.php/>, вільний. – Назва з екрана.

Обладнання: схеми.

План заняття

1. Завдання розумового виховання школярів.
2. Сутність пізнавального інтересу.
3. Вікова динаміка інтересів школярів.
4. Основні шляхи та форми позакласної роботи, спрямованої на розвиток пізнавальних інтересів.

5. Основні поняття з питань морального виховання. Моральне виховання у сучасних умовах.
6. Основні цілі, завдання та напрямки морального виховання.
7. Психолого-педагогічні основи моральної поведінки.
8. Зміст морального виховання у сучасній школі.
9. Форми та методи роботи вчителя-вихователя з морального виховання.
10. Використання методів народної педагогіки у моральному вихованні школярів.

1. Навчально-дискусійна частин

1. Розкажіть про народногосподарське значення трудової підготовки учнів в умовах розвитку незалежної України.
2. Поясніть зміст трудової підготовки.
3. Проаналізуйте основні напрямки роботи по трудовому, економічному та фізичному вихованню.
4. Які головні функції фізичної культури?
5. Що є природничо-науковою основою фізичного виховання?
6. Яка роль вчителя у виховній роботі із школярами засобами фізкультури?
7. Чи допомагає фізкультура і спорт в боротьбі з втомою при напруженій розумовій праці?
8. Назвіть фактори, які визначають здоровий спосіб життя?
9. З'ясуйте сутність і завдання естетичного виховання.
10. Проаналізуйте особливості естетичного виховання дітей залежно від вікових особливостей.
11. Розкрийте сутність поняття “естетична культура”.
12. Чому у роботі педагога необхідно враховувати принципи естетичного виховання?
13. Які методи виховання та форми роботи необхідно використовувати для формування в учнів естетичних потреб?
14. Розкрийте взаємозв'язки естетичного і морального виховання?
15. Дайте характеристику основним засобам і шляхам естетичного виховання школярів.
16. Розкрийте можливості навчальних предмета для естетичного виховання школярів.

17. Назвіть форми спільної діяльності класного керівника та батьків (родини) стосовно естетичного виховання дітей.

2. Виконання практичної частини заняття. Робота з першоджерелами

1. Розробити систему заходів для позакласної роботи з метою естетичного виховання.

2. Складіть вимоги до естетичного, фізичного та трудового виховання дітей, які відображені в народній педагогіці.

Аналіз виконаної роботи.

3. Розв'язування педагогічних задач

Педагогічні задачі

Задача №1

У народній педагогіці добре відома ідея «виховання побутом». Розробіть план бесіди для батьків, розкриваючи значення цієї концепції у розвитку естетичної культури учнів.

Задача №2

Серед деякої частини сучасних старшокласників поширена така думка, що головне для молодої людини бути добре і модно одягненим, незважаючи на матеріальний стан сім'ї.

Чи погоджуєтеся Ви з цією думкою? Назвіть чинники, що впливають на розвиток подібних поглядів та установок старшокласників.

Задача №3

На методичному об'єднанні класних керівників проходило обговорення молодіжної музичної субкультури. Висловлювалися такі міркування. Протягом досить тривалого часу дорослі не звертали належної уваги на музичний побут молодого покоління. Педагогічний вплив зводився в основному до обмежень і заперечення самого права на існування молодіжної музики, замість того, щоб з'ясувати, що саме приваблює в ній молодь. Тому нерідко такі «виховні» впливи спричинювали негативну реакцію, посилювали стихійний інтерес саме до цієї музики. Водночас на фоні соціальної і духовної кризи, послаблення культурно-виховного впливу основних соціальних інститутів

молодь почала звертатися до ідеалів «масової культури» і «масового мистецтва» загалом.

Проаналізуйте причини та своє ставлення до визначених педагогами тенденцій. Запропонуйте шляхи розвитку музичної культури учнівської молоді.

IV. Підведення підсумків практичного заняття.

Методичні поради студенту при підготовці до практичного заняття

1. Проаналізуйте зміст конспекту.
2. Назвіть видатних педагогів, що працювали над проблемою естетичного, трудового та фізичного виховання школярів, скориставшись матеріалом лекції.
3. Оберіть видатного педагога, погляди якого на естетичне, трудове та фізичне виховання ви будете досліджувати.
4. Доберіть літературу, інтернет-ресурси.
5. Складіть список джерел.
6. Опрацюйте дібрані джерела, дайте відповіді на питання плану з точки зору видатних педагогів.
7. Доберіть тези і приклади з праць видатного педагога, якого ви обрали, які будуть ілюструвати вашу відповідь.
8. Доведіть єдність історії та сьогодення через використання педагогічної спадщини видатних педагогів.

Запитання для контролю знань студентів

1. Розкажіть про народногосподарське значення трудової підготовки учнів в умовах розвитку незалежної України.
2. Поясніть зміст трудової підготовки.
3. Проаналізуйте основні напрямки роботи по трудовому, економічному та фізичному вихованню.
4. Які головні функції фізичної культури?
5. Що є природничо-науковою основою фізичного виховання?

6. Яка роль вчителя у виховній роботі із школярами засобами фізкультури?
7. Чи допомагає фізкультура і спорт в боротьбі з втомою при напруженій розумовій праці?
8. Назвіть фактори, які визначають здоровий спосіб життя?
9. З'ясуйте сутність і завдання естетичного виховання.
10. Проаналізуйте особливості естетичного виховання дітей залежно від вікових особливостей.
11. Розкрийте сутність поняття “естетична культура”.
12. Чому у роботі педагога необхідно враховувати принципи естетичного виховання?
13. Які методи виховання та форми роботи необхідно використовувати для формування в учнів естетичних потреб?
14. Розкрийте взаємозв'язки естетичного і морального виховання?
15. Дайте характеристику основним засобам і шляхам естетичного виховання школярів.
16. Розкрийте можливості навчальних предмета для естетичного виховання школярів.
17. Назвіть форми спільної діяльності класного керівника та батьків (родини) стосовно естетичного виховання дітей.

Практична робота № 7.

Тема. Формування колективу, його вплив на виховання особистості. Педагогічне спілкування.

Мета: розкрити розуміння колективу як мети і засобу виховання школярів, впливу колективу на особистість, показати динаміку та логіку розвитку колективу, формувати у студентів професійно – педагогічні уміння формування учнівського колективу, досягти засвоєння студентами особливостей педагогічного спілкування, структуру педагогічного спілкування, стиль педагогічного спілкування; виховувати любов студента, до майбутньої професії; розвивати педагогічне мислення майбутніх вчителів.

Основні поняття: група; колектив; учнівський колектив; загальношкільний колектив; ознаки колективу; функції

колективу; структура дитячого колективу; етапи розвитку колективу; закони життя, стиль, тон дитячого колективу; система перспективних ліній; закон паралельної дії; суспільна думка; педагогічне спілкування, педагогічний діалог, *бар'єри спілкування*, стиль спілкування.

Знати:

- знати основні перспективні лінії розвитку колективу;
- основні етапи розвитку учнівського колективу;
- особливості, функції педагогічного спілкування;
- структуру, стилі і правила.

Вміти:

- визначити основні поняття теми;
- визначити основні етапи розвитку учнівського колективу;
- розкрити ознаки і структуру дитячого колективу;
- визначити етапи і стилі педагогічного спілкування;
- встановлювати доброзичливі стосунки з учнями, колегами, батьками;
- встановлювати особистісну і ділову взаємодію в педагогічному процесі;
- орієнтуватися в педагогічних ситуаціях, знаходити гуманні способи їх вирішення.

Література:

1. Бабанский Ю.К. Комплексный подход к воспитанию школьников / Ю.К. Бабанский, Г.П. Победоносцев – М., 1980. – 560 с.
2. Волкова Н.П. Педагогіка /Н.П. Волкова – Київ.: «Академія», 2012. – 616 с.
3. Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання / М.Г. Стельмахович – Івано-Франківськ, 1996. – 179 с.
4. Фізеші О.Й. Педагогіка: основи педагогіки, дидактика, теорія та методика виховання, школознавство / О.Й. Фізеші – К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 390с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.М. Фіцула – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. – 560 с.

6. Фіцула М.М. Педагогічні проблеми перевиховання учнів / М.М. Фіцула – Тернопіль, 1999. – 192 с.

Інтернет-ресурси

1. Мишакова Т. В. Особливості формування цілісного світогляду в молодших школярів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vlush/ped/2010/8/27.pdf, вільний – Назва з екрана
2. Філософія і світогляд. Типи світогляду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://daviscountydaycare.com/zagalna-flosofya/249-flosofya--svtoglyad-tipi-svtoglyadu-.html>, вільний – Назва з екрана

Обладнання: схеми.

План заняття

1. Сутність, ознаки, функції колективу.
 2. Вплив колективу на особистість дитини. Структура дитячого, загальношкільного колективу.
 3. Процес розвитку колективу. Система перспективних ліній.
 4. Закони життя, стиль, тон дитячого колективу.
 5. Педагогіка паралельної дії.
 6. Особливості та функції педагогічного спілкування.
 7. Структура педагогічного спілкування.
 8. Правила педагогічного спілкування
- 2.**
- 1. Навчально-дискусійна частина**
- Визначте етапи розвитку колективу.
 - Назвіть ознаки розвинутого дитячого колективу.
 - Роз'ясніть взаємозумовленість розвитку особистості та колективу.
 - Поясніть закони та правила життя дитячого колективу.
 - Поясніть, як особистісні перспективи взаємопов'язані з колективними.

– Як необхідно здійснювати перехід від простих перспектив до складніших.

– Проаналізуйте структуру загальношкільного колективу. Які умови й

шляхи його формування?

– Проаналізуйте специфіку процесу виховання «у колективі і через колектив».

– Поясніть причини відсутності розвинутих колективів у багатьох сучасних школах.

– Зробіть порівняльний аналіз гуманістичного та авторитарного підходів щодо сутності впливу колективу на особистість.

– Висловіть свої думки відносно проблеми свободи й відповідальності особистості в колективі.

2. Виконання практичної частини заняття.

– Визначте, на якому етапі розвитку знаходиться колектив.

1 варіант колективу

Клас нічим не виявляє себе у шкільному колективі. Товаришують між собою 2-3 учні, решта не знаходять друзів не тільки у своєму класі, але й у школі. Деякі навіть ворогують. У класі є 2-3 яскраво виражених дезорганізатори. У дітей проявляється пасивне ставлення до колективної діяльності, вони не реалізують поставлених перед ними завдань. Не спроможні самостійно вибрати та провести для себе якусь справу. Можливості для прояву та реалізації особистісних інтересів у класі дуже малі. У особливо несприятливе становище потрапляють у такому класі обдаровані, талановиті діти.

2 варіант колективу

Робота у класі ведеться цікава й велика. Дуже вдало проходять походи, екскурсії, зустрічі з цікавими людьми, різні конкурси, зворушливі класні «вогники». Клас успішно бере участь у загальношкільних справах, часто сам виступає ініціатором та організатором їх проведення. У спілкуванні з дітьми спостерігається повага один до одного; разом з тим проявляється непримиримість більшості до тих, хто порушує

загальноприйнятї норми життя і діяльності. Класний керівник для дітей - старший товариш, порадник в особистих і колективних справах.

3 варіант колективу

Зовні клас дружний, сильний. Бере участь у загальношкільних справах. Але у класі всі справи організовують кілька активістів, решта залишаються осторонь. Найвний актив в основному і підтримує пропозиції класного керівника відносно проведення цікавих і корисних справ. Актив інколи й сам виступає ініціатором проведення справ у класі. Вони зацікавлюють інших, діти тягнуться за ними, хочуть з ними товаришувати, але не всіх вони охоче приймають до своєї групи. Тому у класі є діти, які не можуть себе проявити в колективі, не відчують у ньому підтримки.

- Спроектуйте основні напрямки роботи з такими класними колективами.
- Продемонструйте на прикладах правильне використання методу паралельної дії.
 - Наведіть приклади виховних задач близької, середньої та далекої перспектив.

Аналіз виконаної роботи.

IV. Підведення підсумків практичного заняття.

Методичні поради студенту при підготовці до практичного заняття

Для успішного виконання практичної роботи, необхідно ретельно опрацювати матеріали лекції та зазначених навчальних посібників.

Складіть опорний конспект з питань, які будуть обговорюватись на практичному занятті.

Слід пам'ятати, що сутність конспектування полягає не в переписуванні тексту, а у виділенні основних думок тексту та

записуванні їх до конспекту в скороченому вигляді своїми словами.

Запитання для контролю знань студентів

1. Що таке колектив, чим він відрізняється від малої групи?
2. Чому колективна форма виховання стала основною?
3. Назвіть специфічні ознаки колективу.
4. Що таке учнівське самоврядування?
5. Які типи взаємовідносин особистості і колективу ви знаєте?
6. Що таке педагогічне управління колективом?
7. Схарактеризуйте правила управління колективом?
8. Охарактеризуйте основні форми і засоби педагогічного спілкування.

Практичне робота № 8.

Тема. Робота класовода.

Мета: сприяти осмисленню студентами завдань, функцій, провідних напрямів роботи класного керівника, основних вимог до його особистості та діяльності; стимулювати розвиток педагогічних умінь у майбутніх вчителів, зокрема умінь аналізувати, моделювати, конструювати, регулювати, організовувати виховний процес.

Основні поняття: класний керівник; діяльності класного керівника; функції та обов'язки; зміст та форми виховної роботи; методичне об'єднання класних керівників.

Знати:

- основні поняття теми;
- професіограму особистості вчителя;
- основні завдання та функціональні обов'язки класного керівника;
- основні завдання шкільного методичного об'єднання класних керівників

Вміти:

- визначити основні поняття теми;
- розкрити зміст роботи класного керівника;

Література:

1. Бабанский Ю.К. Комплексный подход к воспитанию школьников / Ю.К. Бабанский, Г.П. Победоносцев – М., 1980. – 560 с.
2. Волкова Н.П. Педагогіка /Н.П. Волкова – Київ.: «Академія», 2012. – 616 с.
3. Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання / М.Г. Стельмахович – Івано-Франківськ, 1996. – 179 с.
4. Фізеші О.Й. Педагогіка: основи педагогіки, дидактика, теорія та методика виховання, школознавство / О.Й. Фізеші – К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 390с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.М. Фіцула – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. – 560 с.
6. Фіцула М.М. Педагогічні проблеми перевиховання учнів / М.М. Фіцула – Тернопіль, 1999. – 192 с.

Обладнання: схеми.

План заняття

1. Роль інституту класного керівництва в сучасних умовах.
2. Професіограма особистості і діяльності класного керівника.
3. Основні завдання та функціональні обов'язки класного керівника.
4. Зміст і форми виховної роботи класного керівника.
5. Завдання та зміст роботи методоб'єднань класних керівників.

1. Навчально-дискусійна частина

Питання для обговорення:

- Яка роль і функції класного керівника?
- Розкрийте зміст професіограми вчителя-вихователя.
- Які основні напрями роботи класного керівника?
- В чому полягає робота класного керівника з класом та індивідуальна робота

- з учнями?
- Робота класного керівника з учителями-предметниками.
- Робота класного керівника з батьками учнів та громадськістю.
- Яка роль класного керівника у вихованні на народних традиціях, в
- формуванні національної свідомості учнів?
- Які форми організації роботи з дітьми ви знаєте?
- В чому полягає зміст роботи методичного об'єднання класних керівників?

2. Виконання практичної частини заняття.

- Назвіть основні завдання педагогічної діагностики в роботі класного керівника.
- Опишіть основні функції діагностики класного керівника.
- Розкрийте сутність педагогічної діагностики.
- Покажіть взаємозв'язок між такими аспектами педагогічної діагностики:
 - порівняння;
 - аналіз;
 - прогнозування;
 - інтерпретація;
 - доведення до відома учнів результатів діагностичної діяльності;
 - контроль за впливом на учнів різних діагностичних методів.
- Продемонструйте правильне застосування методу спостереження.
- Класифікуйте методи педагогічної діагностики за різними критеріями.
- Проаналізуйте специфіку діагностики в роботі класного керівника.
- Розробіть програму вивчення індивідуальних особливостей учня.
- Зробіть повідомлення про історичний розвиток педагогічної діагностики та її роль у навчально-виховному процесі закладів освіти.

3. Розв'язування педагогічних задач

Задача №1

Розкрийте педагогічний зміст кожного вислову. Про які якості особистості вихователя в них йдеться: «Вихователь, що стоїть на рівні сучасного виховання, відчуває себе живим, діяльним членом великого організму, який бореться з вадами людства, посередником між усім, що було високого в історії людства і новим поколінням» (К.Д. Ушинський).

«Для того, щоб виховання було успішним, необхідно щоб люди, які виховують, не переставали виховувати себе» (Л.М. Толстой).

Задача №2

Виберіть найбільш доцільний, на ваш погляд, вихід із педагогічної ситуації. Відповідь обґрунтуйте:

Оксана, учениця 4 класу, в кінці навчального року отримала з математики три двійки підряд. Вчитель вирішив відвідати Оксану вдома. Коли він прийшов, то застав гостей, у Оксаниної мами був день народження. Можливі варіанти дій вчителя:

- вчитель вибачається, говорить, що прийде наступного разу;

- вчитель вибачається, що зайшов невчасно, говорить, що хотів би обговорити з Оксаною план підготовки до свята, але зайде наступного разу;

- вчитель вибачається, відзиває Оксану в сторону, мотивуючи тим, що у нього дуже термінова справа до учениці і він зайшов на хвилинку;

- вчитель вибачається перед гостями, відзиває в сторону когось з батьків і говорить про неуспішність доньки;

- вчитель: «Дуже добре, що і Оксана вдома, і тато, і мама, і знайомі. Можливо ви всі разом на неї вплинете і їй стане соромно, що вона собі думає – кінець навчального року, випускний клас, а вона має низьку успішність з багатьох предметів...».

IV. Підведення підсумків практичного заняття.

Методичні поради студенту при підготовці до практичного заняття

1. Опрацюйте матеріал лекції. Визначить ключові поняття, їх визначення запишіть у педагогічний словник.
2. Прочитайте документи згідно плану. Підкресліть олівцем мету і завдання виховання в кожному з вказаних джерел.
3. Порівняйте їх звучання.
4. Підготуйтеся до заповнення таблиці, користуючись додатковою літературою.
5. Зробіть висновок щодо сучасного звучання мети виховання в Україні.

Запитання для контролю знань студентів

1. Обґрунтуйте сучасні форми роботи класного керівника.
2. Які риси мають характеризувати класного керівника школи ХХІ ст.?
3. Охарактеризуйте функціональні обов'язки класного керівника.
4. Розкрийте зміст професіограму вчителя – вихователя.
5. Які основні напрями роботи класного керівника?
6. Робота класного керівника з вчителями – предметниками.
7. Які форми організації роботи з дітьми ви знаєте?
8. В чому полягає зміст роботи методичного об'єднання класних керівників?

Практичне робота № 9.

Тема. Місце і роль сім'ї у вихованні.

Мета: ознайомити студентів з виховними можливостями сім'ї у вихованні дітей; сприяти формуванню в них вмінь взаємодіяти з сім'ями різних типів у виховній роботі.

Основні поняття: сім'я, сімейне виховання, батьківський авторитет, форми роботи педагога з батьками, професійно-педагогічне спілкування вчителя з батьками учнів.

Знати:

- основні поняття теми;
- основні форми роботи педагога з батьками;
- педагогічні вимоги щодо спілкування вчителя з батьками.

Вміти:

- визначити основні поняття теми;
- розкрити зміст роботи класного керівника з сім'єю.

Література:

1. Бабанский Ю.К. Комплексный подход к воспитанию школьников / Ю.К. Бабанский, Г.П. Победоносцев – М., 1980. – 560 с.
2. Волкова Н.П. Педагогіка /Н.П. Волкова – Київ.: «Академія», 2012. – 616 с.
3. Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання / М.Г. Стельмахович – Івано-Франківськ, 1996. – 179 с.
4. Фізеші О.Й. Педагогіка: основи педагогіки, дидактика, теорія та методика виховання, школознавство / О.Й. Фізеші – К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 390с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.М. Фіцула – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. – 560 с.
6. Фіцула М.М. Педагогічні проблеми перевиховання учнів / М.М. Фіцула – Тернопіль, 1999. – 192 с.

Обладнання: схеми.

План заняття

1. Завдання, основні принципи, зміст і напрями сімейного виховання.
2. Умови ефективності виховання дітей у сім'ї та помилки, яких найчастіше припускаються батьки у сімейному вихованні
3. Типологія сучасних сімей.
4. Форми роботи класного керівника з сім'ями учнів.
5. Умови ефективності взаємодії класного керівника та батьків.

1. Навчально-дискусійна частина

Питання для обговорення:

- Розкрити основні принципи сімейного виховання.
- Чи повинен класний керівник приділяти достатню увагу вихованню дітей у сім'ї? Обґрунтуйте свою відповідь.
- Ваше ставлення до такої форми роботи як відвідання вчителем сім'ї учня?
- Як повинен вчинити класний керівник у випадку повної відмови сім'ї співпрацювати зі школою?
- Виділіть найбільш гострі сімейні проблеми, що впливають на виховання дітей.

2. Виконання практичної частини заняття.

Проведення гри «Ігрові методи оптимізації взаємодії вчителя з батьками учня»

Іноді вчителю досить нелегко спілкуватися з батьками «важких» учнів, які були викликані до школи. Якщо батьки займають оборонну позицію та намагаються виправдати власне відокремлення від виховання своєї дитини, то вони наводять такі аргументи: «Ми зайняті на роботі, тому в нас немає часу для того, щоб виховувати свою дитину», «Ми випробували всі засоби, але нічого не виходить». Досить часто батьки займають наступальну позицію: «Школа винна в тому, що наша дитина така невихована». Іноді приходять батьки, які хочуть отримати допомогу: «Дитина нас не слухає, порадьте, що робити?» Для побудови конструктивної розмови з батьками пропонуються справи «Нейтралізація», «Взаємодія», «Рівність».

Вправа №1 “Нейтралізація”

Вправа “Нейтралізація” спрямована на поліпшення взаємодії в ході бесіди з батьками, які демонструють наступальну позицію чи позицію безпорадності. На першій фазі спілкування з батьками вчитель реалізує дію «опору» їх емоційному впливу. Для цього вчителю потрібно увійти в стан «резервуара» – порожньої форми, яка не заповнена психологічним змістом Вашого співрозмовника. Емоційно не включайтесь у ситуацію Вашої розмови, намагайтеся бути

психологічно незалежним від неї, підтримуйте в собі покійний нейтралітет.

У першому випадку намагайтеся мовчки вислухати батьків і залишатися спокійним, чемним. У другому випадку робіть вигляд, що уважно слухаєте свого співрозмовника, вставляйте нейтральні фрази типу: «Заспокойтеся», «Я Вас уважно слухаю», «Я Вас розумію».

Відчувши Вашу нейтральну позицію, емоції батьків потроху почнуть згасати. Потім вони заспокоються, у них почне формуватися психологічна готовність до конструктивної розмови з Вами.

Вправа №2 «Рівність»

Настає час для другої фази Вашої бесіди з батьками. Завдання педагога полягає в тому, щоб організувати рівноправну взаємодію з батьками, тому що поєднання зусиль педагога та членів сім'ї можливе тільки при взаємному визнанні позиційної рівності між батьками та педагогом. Перший крок у цьому напрямі має зробити вчитель, оскільки це входить до його компетенції та виявляє його професіоналізм.

Одним з ефективних засобів залучення батьків до співробітництва є наголошення на їх значимості в цьому процесі. Докладіть усіх зусиль для того, щоб пояснити батьку чи матері їх реальну роль у вихованні та розвитку дитини. В одній ситуації доведіть, що не можна орієнтуватися тільки на одну професійну кар'єру. В іншій – намагайтеся зруйнувати внутрішній егоцентризм батьків, їх зверненість тільки до своїх особистих проблем, покажіть, що зміст людського «Я» батьків складається не тільки з їх особистого життя, а й життя їх дітей. У третій ситуації зміцніть впевненість батьків в успіху в процесі виховання дітей.

Покажіть батькам своє добре ставлення до їх дитини. Позитивний психологічний контакт у спілкуванні вчителя з батьками учня виникає швидко, якщо вчитель дає можливість зрозуміти батькам, що він симпатизує учню, бачить його позитивні риси. Коли батьки зрозуміють, що вчитель турбується

про їх дитину, тоді вони не будуть вдаватися до «психологічного захисту» і виявляють готовність до співробітництва з вчителем.

Вправа №3 «Взаємодія»

(Методика побудови конструктивного діалогу з батьками «важкої дитини»)

Мета бесіди: організація спільної виховної діяльності.

1. Обговорюйте проблему, а не риси характеру учня.

Бесіда вчителя з батьками учня не дає позитивного результату, якщо почнеться обговорення рис характеру учня, тому що для всіх батьків їх дитина є найкращою, обидві сторони розійдуться ворогами. Вчитель остаточно втратить підтримку батьків і буде змушений звернутися до адміністративних заходів впливу. Щоб уникнути такого негативного результату, вчитель повинен спрямувати бесіду на обговорення проблеми виховання. Сформулюйте перед батьками психолого-педагогічний «діагноз» навчальної діяльності та поведінки учня. В силу яких об'єктивних і суб'єктивних обставин він погано вчиться, порушує поведінку та які виховні впливи потрібно організувати для того, щоб покращити ситуацію. Наприклад, дитина погано вчиться, тому що має проблеми з деяких шкільних предметів. Потрібно організувати допомогу в «підтягуванні» учня по цим предметам.

2. Враховуйте особисті інтереси батьків.

Досить часто в бесіді з батьками вчитель вимагає, щоб вони негайно активізували свою участь у вихованні дитини. Але ж чи можна сподіватись, що батьки відразу ж після розмови з вчителем змінять свій спосіб життя. Найбільш ефективною дією з боку вчителя є визнання права батьків на їх особисте життя..

2. Не висувайте генетику на перший план.

Деякі вчителі висловлюють таку думку: «Цей учень неспроможний добре навчатися, тому що в нього батьки (алкоголіки, у в'язниці та ін.). Дійсно, вплив спадкових особливостей та умов, в яких живе дитина в сім'ї, є досить значним, але не вирішальним.

Критерії успішності бесіди з батьками учня

1. Вам вдалося запобігти протистоянню та конфронтації.
2. Ви змогли втриматися від взаємних нарікань та образ.
3. Якщо Ви вдало сформулювали проблему виховання, і батьки зрозуміли та погодились з Вами.
4. Якщо Ви обговорили ваші спільні з батьками дії по вирішенню виховної проблеми.

Завдання для студентів: програти кожну із запропонованих вправ, розподіливши ролі «батьків», «вчителя». Експертам оцінити успішність бесіди вчителя з батьками.

Ділова гра

Тема: "**Класні батьківські збори**".

Мета гри: колективне вирішення однієї з проблем сімейного виховання.

Правильна підготовка і успішне проведення гри залежать від таких умов: знання літератури з теми заняття, вміння творчо використовувати теорію і практику з даного питання.

Опис гри.

Це колективна гра, в якій беруть участь всі члени групи (підгрупи). Одного із студентів викладач призначає класним керівником, доручивши йому весь подальший процес підготовки до батьківських зборів. Це повинна бути жива дискусія, обмін думками з питань виховання дітей у сім'ї. Ведучий (класний керівник) погоджує зі студентами тему, питання зборів, розподіляє питання для обговорення серед «батьків», роль яких виконують студенти.

Тактика гри – відчувати себе в ролі класного керівника, який хоче допомогти кожній сім'ї.

Інструкція ведучому

1. Детально вивчити рекомендовану літературу з даної проблеми. Підібрати суперечливі педагогічні факти, ситуації з теми, обраної заздалегідь.
2. Підготувати коротке вступне слово, в якому мотивувати постановку полемічних питань.
3. Фіксувати думки виступаючих, оцінювати їх ідеї.
4. Підвести підсумки дискусії та думок учасників.

Інструкція учасникам гри

1. Добре уявляти свою роль, вміти перекваліфікуватися.
2. Під час виступу демонструвати чіткий зв'язок між теорією та практикою відповідно до загальної ідеї дискусії; виступи повинні бути діловими, переконливими, обґрунтованими, грамотними.

Інструкція експертам

1. Вести спостереження за ходом дискусії, глибоко вивчити рекомендовану літературу, орієнтуватись у теорії та практиці проблеми, яка обговорюється.

2. Бути тактовним в оцінці дій усіх учасників гри.

IV. Підведення підсумків практичного заняття.

Методичні поради студенту при підготовці до практичного заняття

1. Опрацюйте матеріал лекції. Визначить ключові поняття, їх визначення запишіть у педагогічний словник.
2. Прочитайте документи згідно плану. Підкресліть олівцем мету і завдання виховання в кожному з вказаних джерел.
3. Порівняйте їх звучання.
4. Підготуйтеся до заповнення таблиці, користуючись додатковою літературою.
5. Зробіть висновок щодо сучасного звучання мети виховання в Україні.

Запитання для контролю знань студентів

1. Обґрунтуйте сучасні форми роботи класного керівника.
2. Які риси мають характеризувати класного керівника школи XXI ст.?
3. Охарактеризуйте функціональні обов'язки класного керівника.
4. Розкрийте зміст професіограму вчителя – вихователя.
5. Які основні напрями роботи класного керівника?

6. Робота класного керівника з вчителями – предметниками.
7. Які форми організації роботи з дітьми ви знаєте?
8. В чому полягає зміст роботи методичного об'єднання класних керівників?

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Зробіть схему основних етапів виховання особистості.
2. Дайте письмове обґрунтування рушійних сил процесу виховання, активізувавши свою педагогічну майстерність.
3. Здійсніть порівняльну характеристику основних аспектів традиційних і нетрадиційних принципів виховання особистості.
4. Проранжуйте за п'ятибальною шкалою методи і прийоми виховання учнів, якими б ви скористалися в першу чергу.
5. Дослідіть першоджерела методів педагогічного спілкування.
6. Підготуйте повідомлення про народні традиції, які входять у зміст виховної діяльності початкової школи. Які традиції зі шкільного життя залишили слід у Вашій душі?
7. На прикладі відомого вам колективу дайте характеристику типів стосунків між членами колективу.
8. Розробіть орієнтовний зміст і структуру нетрадиційного позакласного заходу з виховання національного світогляду та самосвідомості за однією з тем:
 - «Ми – козацького роду»;
 - «Мова ти моя барвінкова».
9. Підготуйте диспут з школярами 4 класу на тему «Українські народні пісні. Їх важливість у формуванні особистості».
10. Підготуйте матеріали до виступу на тему «Мова і національна свідомість».
11. Розробіть сценарій позакласного заходу з питань морального та трудового виховання використовуючи надбання народної педагогіки.
12. Підготувати доповідь на тему «Чи завжди моральні дії людини є показником її моральної вихованості».
13. Доберіть літературу яку б ви запропонували учням пере проведенням диспуту на тему: «Гідність людини».
14. Сплануйте бесіду з учнем, котрий систематично спізнюється на урок.
15. Сплануйте індивідуальну бесіду з батьками учня, котрий постійно порушує правила поведінки.

16. Підготуйте доповідь на тему: «Виховання школярів засобами театрального мистецтва».
17. Складіть анкету для виявлення естетичних інтересів учнів.
18. Складіть розділ плану виховної роботи класовода на півріччя з фізичного виховання учні початкової школи.
19. Складіть питання для невимушеної бесіди із школярами початкової школи з метою вивчення їх сім'ї.
20. Складіть анкету для учні з метою виявлення їх ставлення до життєвих цінностей.
21. Спробуйте дібрати та представити педагогічні засоби, здатні змінити позицію відлюдькуватого учня у системі колективних відносин.
22. Зібрати та презентувати у вигляді паки-розкладки зразки народної обрядової творчості різних регіонів.
23. Підберіть та презентуйте форми організації роботи з батьками для піднесення рівня їх педагогічної культури.
24. Підберіть та презентуйте форми і методи надання допомоги батькам у роботі з дітьми, поведінка яких вимагає психолого-педагогічної корекції в умовах сім'ї.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Шляхи перебудови виховної роботи на основі Концепції національного виховання.
2. Проблеми системного і комплексного підходу до виховання за сучасних умов розвитку освіти.
3. Реалізація ідей народознавства у практиці виховної роботи.
4. Форми і методи класовода з вивчення рівня вихованості учнів початкової школи.
5. Колективна творча діяльність учнів – важливий шлях підвищення ефективності виховної роботи.
6. Проблеми моделювання різних форм виховної роботи з учнями класу.
7. Форми і методи профілактичної роботи з важковиховуваними учнями.
8. Дитячі організації та рухи, їх роль у процесі виховання учнівської молоді.
9. Індивідуальна робота з учнями. Форми та методи її активізації.
10. Учніське самоврядування як форма активізації навчально-виховної роботи в школі.
11. Методика проведення індивідуальної роботи з важковиховуваними учнями.
12. Національне виховання як важлива проблема сучасної школи.
13. Сучасні підходи до здійснення виховного процесу.
14. Соціальні умови як важливий чинник формування особистості.
15. Основні чинники національного виховання.
16. Основні чинники формування духовної сфери особистості.
17. Зумовленість мети виховання соціальними обставинами життя.
18. Мораль і релігія.
19. Суспільний ідеал як узагальнене втілення загальнолюдських норм моральності.
20. Форми інтелектуального виховання за кордоном.
21. Проблеми народності в педагогічній спадщині К.Д. Ушинського.
22. Проблеми народності в педагогічній спадщині О.В. Духновича.
23. Педагогічні ідеї Г.С. Сковороди.
24. Організація естетичного сприйняття природи в початковій школі.

25. Робота з батьками молодших школярів у позакласній роботі.
26. Естетичне виховання молодших школярів у позакласній роботі.
27. Особливості виховної роботи з учнями початкової школи в групі продовженого дня.
28. Система роботи класовода з батьками.
29. Спільна діяльність школи, сім'ї та громадськості в справі виховання дітей молодшого шкільного віку.
30. Принципи народної педагогіки в навчально-виховному процесі початкової школи.
31. Використання елементів народної педагогіки в навчально-виховному процесі.
32. Становлення народної української педагогіки та її роль у сучасній системі виховання.
33. А.С. Макаренко про сімейне виховання та батьківський авторитет.
34. Проблема естетичного виховання у спадщині В.О. Сухомлинського.
35. Проблема реалізації принципів природовідповідності та культуровідповідності в сучасній початковій школі.
36. Виховання гуманності та гуманізму.
37. Особистісно зорієнтоване виховання.
38. Цілі виховання як базисна основа виховання.
39. Форми роботи з батьками.
40. Загальні методи виховання
41. Спільна виховна робота школи та сім'ї.
42. Методи та форми організації навчання в працях Ш.О. Амонашвілі.
43. Гуманістична спрямованість вальдерівської педагогіки.
44. Естетичне виховання засобами художньої літератури.
45. Національне виховання як цілісна система.
46. Система роботи вчителя початкової школи з втілення Концепції національного виховання.
47. Форми учнівського самоврядування
48. Особливості індивідуальної роботи з важковиховуваними учнями.

49. Виховання важковиховуваних учнів.
50. Трудове самовиховання.
51. Правове виховання учня початкової школи.
52. А.С. Макаренко про трудове виховання дитини у сім'ї.
53. Сім'я як чинник формування здоров'я молоді людини.

ГЛОСАРІЙ

Актив учнівський – частина соціальної групи (колективу), яка проявляє найбільшу ініціативу в одержанні завдань для групи й наполегливість у їх виконанні. Істотно впливає на формування громадської думки в групі, класі чи школі.

Аналіз виховних ситуацій – засіб демократизації та аналізу шляхів подолання моральних суперечностей, що виникають у певних ситуаціях і конфліктах, або створення самої ситуації, до якої залучається вихованець, який має реально зробити моральний вибір і вчинити відповідним чином.

Батьківський комітет школи – орган батьківської громадськості, який допомагає і сприяє школі в розв'язанні навчально-виховних і господарських завдань. Його роль і завдання визначені в спеціальному розділі «Положення про загальноосвітню школу».

Батьківські збори – 1) форма роботи школи з батьками для забезпечення соціально-педагогічних зв'язків дитячих освітньо-виховних закладів з сім'єю; 2) одна з форм зв'язку школи з батьками і пропаганди серед них педагогічних знань. Проводяться класні й загальношкільні Б. з. На них батьків знайомлять з планами навчально-виховної роботи школи, класних керівників; батьки одержують інформацію про стан успішності й дисципліни дітей, обговорюють проблеми допомоги школі в організації дозвілля дітей, їх трудового виховання тощо.

Бесіда – засіб залучення вихованців до обговорення і аналізу вчинків у формі «питання – відповідь» і визначення моральних оцінок.

Важковиховуваність – у широкому розумінні – поняття, що пояснює випадки труднощів, з якими стикаються педагог під час організації і здійснення виховного процесу. У вузькому розумінні термін «В» використовується для позначення максимально наближеного до норми рівня відхилень у поведінці дитини, яка потребує відповідної уваги й зусиль вихователя для його подолання.

«Вибух»— метод виховання, сутність якого полягає в тому, що конфлікт з вихованцем доводиться до останньої межі, коли єдиною можливістю розрядити ситуацію є різкий і несподіваний захід, здатний «підірвати», подолати хибну позицію вихованця (запровадив А.С. Макаренко).

Вимога— метод педагогічного впливу на свідомість вихованця з метою викликати, стимулювати або загальмувати окремі види його діяльності. Види вимог: вимога-прохання, вимога-довіра, вимога-схвалення, вимога-порада, вимога-натяк, умовна вимога, вимога в ігровому оформленні, вимога-осуд, вимога-недовіра, вимога-погроза.

Вихованість — рівень розвитку особистості, що виявляється в погодженні між знаннями, переконанням, поведінкою і характеризується мірою сформованості суспільно значимих якостей.

Виховання— 1)це процес цілеспрямованої, систематичної, організованої і планомірної взаємодії вихователя і вихованця, під час якого відбувається вплив на свідомість, підсвідомість, пізнавальну, емоційно-вольову та мотиваційну сферу виховання з метою формування у нього наукового світогляду, високих моральних, громадських і професійних рис для формування його особистості; 2) процес цілеспрямованого, систематичного формування особистості, зумовлений законами суспільного розвитку, дією багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів. 3) у широкому розумінні В. — це вся сума впливів на психіку людини, спрямованих на підготовку її до активної участі у виробничому, громадському й культурному житті суспільства.

Виховні цілі— цілі, що відповідають формуванню соціальних і особистісних якостей, а також ціннісно-сміслових ставлень людини до навколишнього світу і самої себе.

Виховання авторитарне — освітньо-виховна концепція, що передбачає беззастережне підкорення волі вихователя.

Виховання всебічне — виховання, яке передбачає формування в особистості певних якостей відповідно до вимог

розумового, морального, трудового, фізичного й естетичного виховання.

Виховання гармонійне – виховання, яке передбачає, щоб якості складових виховання (розумового, морального, трудового, фізичного, естетичного) доповнювали одна одну, взаємно збагачувалися.

Виховання духовне – формування цілісного ставлення до життя. Щоб забезпечує стійкий і гармонійний розвиток людини. **В.д.** – це виховання почуття обов'язку, справедливості, ширості, відповідальності та інших якостей. Спрямованих на надання вищого змісту справам і думкам людини.

Виховання екологічне – 1) процес формування в підростаючого покоління сукупності властивостей і якостей, не обхідних для виявлення відповідального ставлення до природи; 2) цілеспрямований розвиток у підростаючого покоління високої екологічної культури, що включає знання про природу і гуманне, відповідальне ставлення до неї як до найвищої національної загальнолюдської цінності.

Виховання естетичне – 1) це процес формування в учнів здібностей сприймати і правильно розуміти прекрасне в навколишній діяльності та в мистецтві, процес формування естетичної свідомості розвитку творчих здібностей і дарувань у різних галузях естетичної діяльності; 2) розвиток у людини почуттів прекрасного, формування умінь і навичок творити красу в навколишній дійсності, уміти відрізнити красиве від потворного, жити за законами духовної краси.

Виховання моральне – 1) виховання, що передбачає оволодіння нормами й правилами моральної поведінки, формування почуттів і переконань, умінь та навичок; 2) виховна діяльність школи, сім'ї з формування в учнів моральної свідомості, розвитку морального почуття і навичок, умінь, відповідної поведінки.

Виховання правове – формування у громадян високої правової культури, що передбачає свідоме ставлення особистості до своїх прав і обов'язків, поваги до законів та правил людського

співжиття, готовності дотримуватися і сумлінно виконувати визначені вимоги, які виражають волю й інтереси народу.

Виховання національне – історично зумовлена і створена етносом система виховних ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв, спрямованих на доцільну організацію діяльності членів суспільства, в процесі якої відбувається процес оволодіння морально-духовними цінностями народу, забезпечується єднання і спадкоємність поколінь, соборність народу.

Виховання розумове – формування інтелектуальної культури, пізнавальних мотивів, розумових сил, мислення, світогляду та інтелектуальної свободи особистості.

Виховання статеve – оволодіння підростаючим поколінням етикою й культурою у сфері взаємин статей, формування у нього потреб керуватися нормами моральності в стосунках між особами протилежної статі.

Виховання трудове – виховання свідомого ставлення до праці через формування звичок та навичок активної трудової діяльності.

Виховання фізичне – виховання, що ставить за мету створення оптимальних умов для забезпечення достатнього фізичного розвитку особистості, збереження її здоров'я, оволодіння знаннями про особливості організму людини, фізіологічні процеси, які відбуваються в ньому, набуття санітарно-гігієнічних умінь та навичок догляду за власним тілом, підтримання й розвиток його потенцій.

Виховні відносини – різновид відносин між людьми, що виникає у виховній взаємодії, спрямований на духовний, моральний тощо розвиток і вдосконалення.

Виховуючі ситуації – це спеціально організовані педагогічні умови з метою виявлення чи формування в процесі життєдіяльності школярів системи відповідних ставлень.

Громадська думка – система загальних суджень людей, яка виникає в процесі їхньої діяльності і спілкування і виражає

ставлення до різних явищ, подій навколишньої діяльності, які становлять загальний інтерес.

Громадянське виховання – формування громадянськості як інтернативної якості особистості, яка дає можливість людині відчувати себе юридично, соціально, морально й політично дієздатною.

Гуманізація виховання – створення оптимальних умов для інтелектуального й соціального розвитку кожного вихованця; виявлення глибокої поваги до людини; визнання природного права особистості на свободу, соціальний захист, розвиток здібностей і вияв індивідуальності, самореалізацію фізичних, психічних і соціальних потенцій, на створення соціально-психічного фільтра проти руйнівних впливів негативних чинників навколишнього природного і соціального середовища; виховання у молоді почуттів гуманізму, милосердя, доброчинності.

Дискусія – колективне обговорення будь-якої проблеми або кола питань, щоб знайти правильну відповідь.

Диспут – суперечка, шлях мобілізації активності вихованців для вироблення правильних суджень і настанов.

Ефективність виховання – відношення досягнутих результатів до передбачуваної мети у процесі формування духовного обличчя, суспільно значимих якостей особистості, соціальних груп, суспільства загалом.

Закономірності виховання – стійкі, повторювані об'єктивно існуючі суттєві зв'язки, реалізація яких сприяє забезпеченню ефективності розвитку особистості школяра.

Заохочення – стимулювання позитивних проявів особистості за допомогою високої оцінки її вчинків.

Колектив учнів – це група учнів, об'єднана загальною соціально значимою метою, діяльністю, організацією цієї діяльності, має органи самоуправління, відрізняється морально-психологічною єдністю, поєднання особистих і колективних інтересів, динамізмом.

Колективна думка – різновид громадської думки, що являє собою сукупне оцінне судження, яке виражається у ставленні колективу до різноманітних подій і явищ у житті суспільства і цього колективу.

Методи виховання – шлях досягнення поставленої мети, способів практичної діяльності педагога, який використовується для вироблення у школярів якостей, завданих метою виховання.

Методи контролю і самоконтролю – шляхи одержання інформації щодо ефективності виховних впливів.

Методи самовиховання – методи, спрямовані на свідому зміну людиною своєї особистості відповідно до вимог суспільства і особистого плану розвитку.

Методи організації діяльності – шляхи спонукання вихованців до поліпшення своєї поведінки, розвитку в них позитивної мотивації поведінки.

Національне виховання – виховання дітей на культурно-історичному досвіді рідного краю, його традиціях, звичаях і обрядах, багатовіковій виховній мудрості.

Національний виховний ідеал – ґрунтується на загальнолюдських цінностях і включає риси, які відповідають духовності чи звичаям даного народу.

Особистість – конкретна цілісна людська індивідуальність у єдності її природних і соціальних якостей.

Позакласна виховна робота – організація педагогом різних видів діяльності вихованців у позаурочний час, які забезпечують необхідні умови для соціалізації особистості дитини.

Принципи виховного процесу – вихідні положення, які відображають загальні закономірності процесу виховання.

Рушійні сили процесу виховання – об'єктивні суперечності між поновлюваними потребами вихованця і можливостями їх задоволення, що регулюються педагогом.

Самовиховання – систематична і свідома діяльність людини, спрямована на вироблення в собі бажаних фізичних,

розумових, моральних, естетичних якостей, позитивних рис волі й характеру, усунення негативних звичок.

Самооцінка – оцінка суб'єктом самого себе, своїх можливостей, досягнень, якостей порівняно з іншими людьми.

Самопізнання – дослідження, пізнання самого себе.

Сімейне виховання – одна з форм виховання дітей, що поєднує цілеспрямовані педагогічні дії батьків з повсякденним впливом сімейного побуту.

Технологія виховання – строго обґрунтована система педагогічних засобів, форм і методів, їх етапність, спрямованість на розв'язання конкретного виховного завдання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабанский Ю.К. Комплексный подход к воспитанию школьников / Ю.К. Бабанский, Г.П. Победоносцев – М., 1980. – 560 с.
2. Бабій В. Сімейні традиції та їх виховне значення / В. Бабій // Позакласний час, 2004. – № 7-8. – С. 27-31.
3. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання. Науково – методичний збірник. / І.Д. Без – К., 1998. – 204 с.
4. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко – Полтава: Полтавський вісник, 1994. – 191 с.
5. Вишневецький О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси / О. Вишневецький – Львів, 1996. – 238 с.
6. Волкова Н.П. Педагогіка /Н.П. Волкова – Київ.: «Академія», 2012. – 616 с.
7. Гнатюк В.М. Управління системою національного виховання учнів загальноосвітньої школи / В.М. Гнатюк – К.: Оріони, 1998. – 120с.
8. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
9. Єрохіна І. Традиційне родинне виховання в українській сім'ї / І. Єрохіна // Рідна школа, 1998. – № 7-8. – С. 31.
10. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: Навчальний посібник С.Г. Карпенчук – К.: Вища школа, 1997. – 304 с.
11. Касьяненко М.Д. Педагогіка співробітництва / М.Д. Касьяненко – К.: Вища школа, 1993. – 320 с.
12. Каюков В. Духовні ідеали сім'ї - першооснова життя дитини / В. Каюков // Рідна школа, 1998. – № 7-8. – С. 34–37.
13. Концепція національного виховання // Початкова школа – 1995. – № 2. – С. 48-52.
14. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г.С. Костюк – К.: Радянська школа, 1989. – 608 с.
15. Купина Н.М. Погляд на сучасну сім'ю./ Н.М. Купина // Освітянин, 2002. – № 1. – С. 20-22.

16. Мойсеюк Н.Е. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / Н.Е. Мойсеюк – К., 1999. – 350 с.
17. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/24565/, вільний. – Назва з екрана.
18. Стельмахович М.Г. Етнопедагогічні основи української національної школи-родини / М.Г. Стельмахович, І. Червінська// Рідна школа, 1998. – № 7-8. – С. 37-39.
19. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка / М.Г. Стельмахович – К.: Радянська школа, 1985. – 312 с.
20. Стельмахович М.Г. Новітні перспективи сімейного виховання / М.Г. Стельмахович // Рідна школа, 1998. – № 7–8. – С. 23-25.
21. Стельмахович М. Г. Школа і педагогіка в умовах становлення української держави / М.Г. Стельмахович // Рідна школа, 1996. – № 5-6. – С. 12-18.
22. Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання / М.Г. Стельмахович – Івано-Франківськ, 1996. – 179 с.
23. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка / М.Г. Стельмахович – К.: ІЗМН, 1997. – 232 с.
24. Фізеші О.Й. Педагогіка: основи педагогіки, дидактика, теорія та методика виховання, школознавство / О.Й. Фізеші – К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 390с.
25. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти М.М. Фіцула – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. – 560с.
26. Фіцула М.М. Педагогічні проблеми перевиховання учнів М.М. Фіцула – Тернопіль: «Навчальна книга – Богдан», 1999. – 192 с.
27. Фіцула М.М. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Академія. 2000. – 542 с.

28. Яценко Т.О. Родинне виховання на засадах народної педагогіки / Т.О. Яценко // Педагогіка і психологія, 1997. – № 2. – С. 88-94.

ДОДАТКИ

Тести

1. Що з перерахованого не відноситься до особливостей процесу виховання:
 - а) цілеспрямованість;
 - б) тривалість;
 - в) фрагментарність.
2. Мета демократичного виховання – це:
 - а) виховання українського менталітету;
 - б) формування національної самосвідомості;
 - в) екологічне виховання;
 - г) виховання всебічно та гармонійно розвиненої особистості.
3. Рушійною силою виховання є:
 - а) суперечності, що виникають між рівнем і можливостями учнів;
 - б) інтереси та здібності учнів;
 - в) заохочення і покарання вчителями й батьками.
4. Вплив суспільних відносин на процес виховання описує закономірність:
 - а) соціальної зумовленості виховання;
 - б) політичної обумовленості;
 - в) взаємозв'язку виховних впливів сім'ї, школи та громадськості;
 - г) єдність теорії та практики виховання.
5. Спосіб впливу вихователя на свідомість, почуття і поведінку вихованця - це...
 - а) принципи виховання;
 - б) прийоми виховання;
 - в) метод виховання;
 - г) форма виховання.
6. Вихідні основи, керівні положення на яких будується процес виховання – це...
 - а) завдання виховання;
 - б) закономірності виховання;

- в) принципи виховання;
 - г) методи виховання
7. За допомогою чого здійснюється виховання як цілеспрямований процес формування майбутнього фахівця?
- а) мети і завдання;
 - б) певних форм і методів;
 - в) мети, закономірностей і методів;
 - г) закономірностей і принципів виховання.
8. Самовиховання – це ...
- а) робота з розвитку і самовдосконалення особистості;
 - б) самокритичність, прагнення реально оцінювати свої переваги й недоліки;
 - в) самодисципліна, вміння володіти почуттям;
 - г) спосіб життя людини.
9. Вплив вихователя на свідомість вихованців шляхом зниження свідомості і критичності при сприйнятті та реалізації переданого змісту - це ...
- а) переконання;
 - б) наслідування;
 - в) навіювання;
 - г) покарання.
10. Формування якостей особистості відбувається в наступній послідовності:
- а) формування звичок, виховання почуттів, формування уявлень, формування переконань;
 - б) формування переконань, виховання почуттів, формування звичок; формування уявлень;
 - в) формування уявлень, формування звичок, виховання почуттів, формування переконань;
 - г) формування уявлень, формування переконань, формування звичок, виховання почуттів.
11. У процесі виховання вихованець виступає як..
- а) об'єкт виховання;
 - б) суб'єкт виховання;
 - в) об'єкт і суб'єкт виховання;

- г) спочатку як об'єкт, а потім як суб'єкт виховання.
12. Складний і суперечливий процес влучення людини в життя суспільства і становлення її розвиненою особистістю - це
- а) навчання;
 - б) виховання;
 - в) освіта;
 - г) розвиток.
13. Що з перерахованого не відноситься до групи методів стимулювання діяльності та поведінки?
- а) метод заохочення і покарання;
 - б) метод схвалення і засудження;
 - в) метод громадської думки;
 - г) метод створення виховуючих ситуацій.
14. До головних цілей мети виховання належать?
- а) формування національної свідомості, високої освіченості, працелюбності, соціальної активності, шанобливого ставлення до себе й до інших, відповідальності, жертвовності, шляхетності;
 - б) формування національної свідомості, культура інших народів;;
 - в) самосвідомість і впевненість в собі;
 - г) успішне оволодіння суспільним досвідом..
15. Зовнішнє вираження змісту виховання, способів організації і взаємозв'язку його окремих елементів - це
- а) метод виховання;
 - б) форма виховання;
 - в) принцип виховання;
 - г) закономірності виховання.
16. Чим зумовлюються принципи виховання?
- а) метод виховання;
 - б) змістом виховання;
 - в) принцип виховання;
 - г) закономірності виховання.
17. Стійкі суттєві взаємозв'язки між компонентами процесу виховання - це ...

- а) закономірності виховання;
- б) принципи виховання;
- в) структура процесу виховання;
- г) методи виховання.

18. Що з перерахованого не відноситься до принципів виховання?
- а) принцип народності;
 - б) принцип єдності свідомості і діяльності;
 - в) принцип безперервності виховання;
 - г) принцип диференціації та індивідуалізації процесу виховання.
19. Назвіть основні форми виховання:
- а) індивідуальні;
 - б) групові;
 - в) індивідуальні і групові;
 - г) масові, групові, індивідуальні.
20. Логічно аргументований вплив вихователя на раціональну сферу особистості - це...
- а) навіювання;
 - б) переконання;
 - в) наслідування;
 - г) загравання.
21. З-поміж наведених тверджень оберіть правильні відповіді, які відображають сутність методів виховання. Це:
- а) шляхи поставленої мети;
 - б) сукупність прийомів впливу вихователя на вихованця;
 - в) способи впливу на свідомість, волю, почуття, поведінку учнів з метою вироблення у них запланованих якостей;
 - г) це спосіб спільної діяльності вихователя і вихованців з метою досягнення розвитку особистості;
 - д) інструмент дотику до особистості дитини.
22. Гуманність – це...
- а) вимогливість до людини;
 - б) визнання особистих прав людини;

- в) оптимістичний підхід до особистості, віра в її сили й можливості;
 - г) система ціннісних ставлень до людини.
23. Розумове виховання спрямоване на розвиток
- а) розвиток інтелектуальної сфери;
 - б) формування поглядів ставлень, переконань;
 - в) організацію раціональної навчальної діяльності;
 - г) всі відповіді правильні.
24. Яке з перелічених завдань є основними у формуванні моральної культури?
- а) виховання моральної свідомості;
 - б) вироблення моральних почуттів і позитивних звичок;
 - в) виховання моральної свідомості, почуттів і моральної поведінки.
25. Ефективність трудового виховання залежить від:
- а) цілеспрямованості;
 - б) легкості;
 - в) доступності;
 - г) організованості.
26. У процесі естетичного виховання формуються:
- а) естетична свідомість та поведінка;
 - б) система ціннісних ставлень людини;
 - в) моральна творчість людини;
 - г) естетичні почуття, смак, ідеали;
 - д) всі відповіді правильні.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

М.В.ГОРВАТ
ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

Методичні рекомендації

Мукачево 2016

